

Marek Saj

"Rola i zadania wikariusza parafialnego. Studium kanoniczno-pastoralne", Robert Kantor, Tarnów 2011 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 55/2, 191-195

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jańskich” (s. 169). To oczywiście pewien ideał, który łatwo sformułować, ale o wiele trudniejsza jest droga jego wcielenia w realia życia międzynarodowego. Autor w tym względzie jest chyba zbyt wielkim idealistą. Teoretyczność jest wiodącym duchem, a może pragmatyzm.

Takie wyobrażenie autora zdaje się pewnym ideałem, godnym dążenia i osiągnięcia. Warto je stawiać, ale realia życia zdają się często bardziej skłaniać ku opiniom wypowiedzianym przez N. Macchiavellego. Jednak duch „Księcia” czy proponowana wizja pozostaje głęboko i żywo obecna w świadomości wielu, co więcej, dynamicznie oddziałuje w codzienności posługi dyplomatycznej, społecznej oraz politycznej. Z pewnością Stolica Apostolska ma swoje specyficzne zadania w pełnionej posłudze na rzecz Kościoła katolickiego, ale – jak pokazuje historia – angażuje się z pozytywnym skutkiem i w inne problemy międzypaństwowe czy międzynarodowe. Stolica Apostolska jako podmiot prawa międzynarodowego ma swoje miejsce w ogólnej wizji tych relacji, ale jednocześnie ma także miejsce specyficzne i niepowtarzalne.

bp Andrzej F. Dziuba

Robert Kantor, *Rola i zadania wikariusza parafialnego. Studium kanoniczno-pastoralne*, wyd. Biblos, Tarnów 2011, ss. 145.

Zgodnie z kościelnym prawodawstwem, zawartym zwłaszcza w Kodeksie Prawa Kanonicznego, pasterzem własnym parafii jest jej proboszcz. Pod władzą biskupa diecezjalnego podejmuje on pasterską troskę o powierzoną mu wspólnotę wiernych. Względem tej wspólnoty ma wykonywać zadania nauczania, uświęcania i kierowania, współpracując z innymi prezbiterami i diakonami oraz korzystając z pomocy wiernych świeckich, na ile pozwalają na to kościelne przepisy (por. kan. 519). Gdyby była taka potrzeba, do pasterskiej posługi w parafii proboszczowi można przydzielić jednego lub kilku wikariuszy parafialnych. Jako jego gorliwi współpracownicy będą oni, zawsze pod jego władzą, wspólnie z nim wykonywać dzieło duszpasterskie (por. kan. 545 § 1).

O ile na temat posługi proboszcza istnieje obfita literatura, nie jest tak w przypadku wikariusza parafialnego, co może dziwić, gdyż niemalże każdy młody prezbiter rozpoczyna swoje kapłańskie posługiwanie od tej funkcji. Z tego właśnie względu z zadowoleniem należy przyjąć publikację dotyczącą właśnie tego urzędu parafialnego. Opracowania tego zagadnienia podjął się ksiądz Robert Kantor, a swoje dzieło zatytułował: *Rola i zadania wikariusza parafialnego. Studium kanoniczno-pastoralne*.

Prezentowana publikacja składa się ze wstępu, dziewięciu rozdziałów, zakończenia, aneksu i bibliografii.

We „Wstępie” (s. 9–11) Autor bardzo ogólnie kreśli sytuację współczesnego młodego kapłana, zwracając szczególną uwagę na moment jego przejścia z formacji seminaryjnej do okresu posługi po otrzymaniu święceń prezbiteratu. Ukazuje także wielowymiarowość jego obecności pośród Ludu Bożego, gdzie pod uwagę trzeba brać także sprawy społeczne i polityczne. Zaznacza jednocześnie, że posługa wikariusza parafialnego wykracza daleko poza ramy nakreślone przez prawodawcę kodeksowego.

Rozdział pierwszy został zatytułowany „Urząd wikariusza parafialnego w KPK z 1917 roku” (s. 13–20). Ponieważ studium to jest w dużej mierze opracowaniem z zakresu prawa kanonicznego, zatem logiczne wydaje się nawiązanie do wcześniej obowiązującego prawodawstwa kodeksowego dotyczącego omawianych kwestii. Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku urzędowi wikariusza parafialnego poświęcił osiem kanonów (kan. 471–478) umieszczonych w osobnym rozdziale „O wikariuszach parafialnych”. Poprzedni Kodeks nie podawał definicji wikariusza, ale wymieniał pięć jego rodzajów, z czego można było wywnioskować, kim jest osoba pełniąca taki urząd. Mówiono więc wówczas o wikariuszu aktualnym, wikariuszu zarządcy, wikariuszu zastępcy, wikariuszu pomocniku i wikariuszu współpracownika. Rozdział pierwszy omawianej publikacji wyjaśnia znaczenie i zakres obowiązków każdego z tych wikariuszy.

„Soborowy charakter urzędu wikariusza parafialnego w *Kodeksie* Jana Pawła II” stanowi temat rozdziału drugiego (s. 21–34). Jak wskazuje tytuł, rozważania tutaj zawarte opierają się na dokumentach Soboru Watykańskiego II, gdyż to one w dużej mierze stały się później podstawowymi źródłami norm kodeksowych. Ukazawszy więc pozycję wikariusza, głównie według dekretu o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele *Christus Dominus*, Autor przybliży też środowisko jego posługi, czyli parafię. Znajdujemy tutaj szczegółowy podział parafii ze względu na różne kryteria. Dalsza część rozdziału to próba zdefiniowania pojęcia „wikariusz parafialny”, określenia jego funkcji i przyczyn jego mianowania. Znajdujemy tu także wykładnię przepisów dotyczących uprawnienia do mianowania wikariusza parafialnego.

Następny rozdział: „Ogólne założenia prawne relacji proboszcz–wikariusz” (s. 35–50), opisuje ten właśnie układ. Temat ten nie mógł być pominięty, gdyż urząd wikariusza istnieje właśnie w stosunku do urzędu proboszczowskiego. Choć są tu omówione relacje natury prawnej, Autor zaznacza, że winny one mieć także cechy stosunków przyjacielsko-braterskich. Znajdujemy tu zatem rozważania o kanonicznym wymiarze posłuszeństwa i o zasadach podporządkowania wikariusza parafialnego proboszczowi. Ta druga kwestia podkreśla główną rolę proboszcza jako odpowiedzialnego za parafię,

odpowiada na pytanie, czy wikariusz może wyręczać proboszcza, a także wyjaśnia racje szacunku i czci, jakie winien jest proboszczowi jego wikariusz.

Czwarty rozdział książki to „Kanoniczne obowiązki i prawa wikariusza” (s. 51–82). Ma on więc charakter typowo kanoniczny. Nie chodzi jednak o obowiązki i prawa wyłącznie wikariusza, ale wiążące każdego duchownego, bez względu na jego urząd i posługiwanie w Kościele. Poszczególne punkty tej części publikacji, bez osobnego podziału na obowiązki i prawa, dotyczą następujących zagadnień: obowiązku szacunku i posłuszeństwa papieżowi oraz swojemu biskupowi; prawa do otrzymania urzędów kościelnych oraz obowiązku ich przyjęcia; braterstwa, współpracy i modlitwy z braćmi kapłanami oraz ze świeckimi; obowiązku świętości; zachowania celibatu oraz roztrpności w relacjach z kobietami; prawa do zrzeszania się; dokształcania; życia wspólnotowego; stroju kościelnego; zakazu podejmowania zajęć i wykonywania czynności nieodpowiednich dla swojego stanu.

„Działalność duszpasterska wikariusza parafialnego poprzez udzielanie sakramentów i sakramentaliów” stanowi treść rozdziału piątego (s. 83–95). Jednym z głównych duszpasterskich zadań osób duchownych jest udzielanie sakramentów. W przygotowaniu do ich przyjęcia oraz w ich celebrowaniu osobne obowiązki przypadają właśnie wikariuszowi, ze względu na piastowany przez niego urząd. Lektura tego rozdziału, podzielonego na punkty stosownie do siedmiu sakramentów i pozasakramentalne środki uświęcenia, daje wiedzę na temat działalności pastoralnej wikariusza parafialnego w ramach spełniania tych świętych czynności.

Kolejny rozdział: „Inne obowiązki wikariusza parafialnego” (s. 97–102) opisuje inne, poza wspomnianymi już wcześniej, obowiązki tego duszpasterza. Autor zalicza do nich obowiązek rezydencji, istotny z punktu widzenia skutecznej współpracy z proboszczem, oraz pomoc w kancelarii parafialnej, będącej ważnym miejscem jego posługi, gdzie ma możliwość bezpośredniego kontaktu z parafianami. Wspomniana jest tutaj również sytuacja, w której następuje wakans urzędu proboszcza, co pociąga za sobą obowiązek wikariusza zabezpieczenia spraw parafii jeszcze przed decyzją biskupa diecezjalnego zarządzającą tej okoliczności.

Rozdział siódmy nosi tytuł: „Sytuacja materialna wikariusza parafialnego” (s. 103–117). Pośród istotnych spraw związanych z posługą duszpasterską nie mogą być przemilczane także kwestie codziennego życia wikariusza parafialnego, a zwłaszcza jego strona materialna, tym bardziej że i prawodawca kościelny zajmuje się tym zagadnieniem. Na początku rozważań tego rozdziału znajdujemy najpierw uzasadnienie właściwego wynagrodzenia duchownych i nieodpłatności za posługę pasterską, następnie nauczanie Jana Pawła II wskazujące na potrzebę ubóstwa kapłanów, by w końcu spojrzeć już konkretnie na wikariusza parafialnego jako orędownika ubogich,

na jego obowiązek prowadzenia prostego życia oraz na przeznaczenie posiadanych przez niego dóbr materialnych.

Ósmy rozdział zatytułowano „Zaangażowanie wikariusza parafialnego w życie społeczne i polityczne według nauczania papieża Jana Pawła II” (s. 119–124). To jeszcze inny rodzaj działalności, jakiej winien poświęcić się wikariusz parafialny. Wbrew tytułowi nie jest ona jednak obowiązkiem wyłącznie wikariusza – dotyczy wszystkich duchownych. Krótko przybliżono tu naukę poprzedniego papieża o tym, że kapłan ma być blisko ludzi i ich spraw i choć nie może bezpośrednio angażować się w działalność polityczną oraz organizowanie społeczeństwa, to, z drugiej strony, los jego członków nie może mu być obojętny. Ma być orędownikiem powierzonego sobie ludu przede wszystkim przed Bogiem.

Ostatni rozdział książki to „Aspekty życia wikariusza parafialnego” (s. 125–135). W tak ogólnym określeniu Autor chciał zawrzeć kwestie stylu życia kapłana – wikariusza parafialnego – znaczenia jego życia duchowego czy organizacji codziennych zajęć. To bardzo praktyczny, już nie tak kanoniczny rozdział. Cenne jest wyliczenie czterestu przejawów życia duchowego kapłana diecezjalnego, a także dziesięciu wskazówek ułatwiających mu codzienne funkcjonowanie.

Omówione wyżej rozważania zostały zamknięte „Zakończeniem” (s. 137–139). Nie jest to jednak typowe podsumowanie, którego spodziewałby się czytelnik. Autor publikacji podaje bowiem w tym miejscu wypowiedź pewnej osoby świeckiej na temat jej oczekiwań względem kapłana, zaczerpniętą z polskiego wydania książki Gisberta Greshake’a *Być kapłanem dzisiaj*, Poznań 2010, który z kolei cytuje wypowiedź Michaela Albusa (*Erwartungen eines Lanie an den Priester*, Lebendige Seelsorge 1982, nr 33). Ten obszerny cytat, zajmujący trzy strony, czyli całe zakończenie, jest interesującym spojrzeniem na oczekiwania osoby świeckiej względem duchownych. Biorąc jednak pod uwagę tytuł i treść recenzowanej książki, brakuje chyba wniosków, propozycji, sugestii wynikających z przeprowadzonych rozważań, które z pewnością byłyby w tym miejscu pożądane.

Następujący teraz „Aneks” (s. 141–142) przywołuje treść ośmiu kanonów Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku (kan. 545–552), które normują kwestie dotyczące urzędu wikariusza parafialnego.

Publikacja zakończona została „Bibliografią” (s. 143–145), podzieloną na źródła i literaturę. Szkoda jednak, że nie zostały w niej zamieszczone wszystkie prace wykorzystane w książce, na co wskazują przypisy. W sumie można znaleźć aż kilkadziesiąt pozycji, których brakuje w tej bibliografii. Z pewnością podanie w niej pełnego wykazu wykorzystanych źródeł i literatury, tak aby nie było potrzeby szukania ich w przypisach, dodatkowo potwierdziłoby naukową wartość studium.

Na koniec warto podkreślić, iż książka księdza Roberta Kantora to cenna na rynku wydawniczym publikacja. W stosunkowo krótkiej pracy zarysowane zostały osoba i urząd wikariusza parafialnego, ubogacone perspektywą pastoralną. Autorowi zatem należy pogratulować pomysłu i polecić tę publikację tak wikariuszom, jak i proboszczom, z którymi ci pierwsi mają współpracować. Tylko dobra współpraca umożliwiła bowiem wydanie właściwych owoców ich pasterskiej posłudze.

o. Marek Saj CSsR

P. Kroczek, *The Art of Legislation: the Principles of Lawgiving in the Church*, Kraków 2011, ss. 344.

Przedmiotem recenzowanej rozprawy jest jakość ustawodawstwa kościelnego, które jest sztuką (s. 5). Już we wprowadzeniu do rozprawy Autor zauważa, że istnieje potrzeba ukazania prawidłowych zasad tworzenia prawa w Kościele, tak by prawo było pisane dobrze. Podjęcie całościowego opracowania sztuki tworzenia prawa argumentuje tym, że prawo w Kościele, zarówno powszechnym, jak i partykularnym, nie jest doskonałe. Powołuje się w tym stwierdzeniu na krytyczne opinie, w których podkreślone zostały błędy w istniejącym prawie Kościoła zarówno w zakresie przedmiotowym, jak i wymogów formalnych. Szkoda jednak, że na potwierdzenie swojej tezy odwołuje się do jednej tylko opinii wyrażonej przez ks. T. Pawluka w 1991 r., i to w odniesieniu do prawodawstwa diecezjalnego. (por. prz. 11, s. 7). Czy powołanie się na opinię dotyczącą prawa diecezjalnego jest wystarczające? Czy może to świadczyć o brakach w sztuce legislacji na poziomie prawa powszechnego? Tym bardziej, że Autor stwierdza, że jego opracowanie może okazać się pomocne dla tych wszystkich, którzy odpowiedzialni są w Kościele za tworzenie prawa, gdyż „constare non potest ius, nisi sit aliquis iuris peritus, per quem possit cottidie in melius produci” (s. 7). Prawdopodobnie w celu dotarcia do szerokiego kręgu prawodawców kościelnych rozprawa ks. P. Krocza została napisana w języku angielskim. Sam tego wyboru nie tłumaczy.

Trudno nie postawić pytania o to, czy przyczyną niedoskonałości prawa kościelnego są braki istniejące w sztuce legislacji, czy raczej stan wiedzy o miejscu i roli prawa w Kościele, oraz czy sztuka legislacji jest rzeczywiście pasem transmisyjnym, który jest w stanie prawidłowo do końca przekazać nie tylko soborową ekleziologię, lecz przede wszystkim aktualny stan badań nad prawem kościelnym. Jest to zagadnienie nader ciekawe i w kierunku odpowiedzi na te pytania podjąłem analizę rozważań przeprowadzonych przez ks. P. Krocza.